

Stručni rad

NASTAVA NA DALJINU

Mag. Zarja Trček

OŠ 8 talcev, Logatec, Slovenija

Sažetak

U ovom ću članku predstaviti pedagoška, didaktička i komunikacijska iskustva koja sam, kao učiteljica prva tri razreda devetogodišnje škole tj. prve trijade (slovenske se osnovne škole dijele na tri trijade, što ukupno čini devet razreda), stekla u izvođenju nastave na daljinu, kao i ona koja proizlaze iz specifičnosti ovakvog radnog procesa.

Ključne riječi: iskustva, prva trijada, nastava na daljinu

1. Uvod

Ta se iskustva odnose kako na moj profesionalni rad i pedagoško zvanje, tako i na pomaganje vlastitoj djeci pri učenju. Imala sam priliku upoznati novu dimenziju svojeg posla i bolje se upoznati sa zadacima koje roditelji mojih učenika i učenica moraju ispunjavati.

Prije svega, moram priznati kako je učenje na daljinu bilo izrazito iscrpljujuće, psihički i fizički. Morala sam obavljati dva posla istovremeno te sam upoznala njihov pozitivni i negativni aspekt. Bilo je teško uskladiti dvije aktivnosti istovremeno, biti učiteljica dvadeset šestero učenika na daljinu i mama četvoro učenika osnovne škole. U početku sam mislila kako će ovaj oblik nastave potrajati samo koji tjedan i prethodno sam se, u školi, na to pripremila. Srećom, kući sam sa sobom ponijela i sva potrebna pomagala kako bih nastavu na daljinu mogla provoditi i tijekom duljeg vremenskog perioda.

2. Moje iskustvo kao učiteljice školske djece i mame

Svakog je dana bilo nešto novo, a znanje je trebalo nadopunjavati i u nastavu uvoditi novine. Moje znanje o radu na računalu dovoljno je za moj svakodnevni rad u učionici (puno mi pomaže i informatičar Miran Nagode), ali nije bilo dovoljno kada je riječ o radu na daljinu. Računalnu sam opremu imala kod kuće, međutim pitala sam se kako sve to izvesti, a da taj rad bude pedagoški i didaktički što kvalitetniji. Trebalo je pronaći odgovore na pitanja o tome koji program koristiti, kako se koristiti lozinkama, kako kontaktirati sve roditelje odnosno povezati se s njima i prenijeti im potrebne informacije o učenju na daljinu na odgovarajući i razumljiv način.

Jedan od većih problema bio je pristup roditeljima, iz razloga što nisu svi na istoj razini računalnog obrazovanja, a imaju i različitu opremu. Sama sam na raspolaganju imala mobitel, prijenosno računalo i ostali računalni pribor. Pri tome su mi ravnateljica Karmen Cunder i informatičar Miran Nagode bili od velike pomoći. Potražili su računala i poslužitelje, ja sam ih obavještavala o možebitnim komplikacijama, a oni su sve brzo riješili i posložili. Neki roditelji nisu ni htjeli svu računalnu opremu, već su bili zadovoljni samo sa prijenosnim pametnim telefonom. Morala sam im se prilagoditi i uz naputke pokušati objasniti i približiti predmet. Znala sam kako većina obitelji nema pisač, pa stoga nikakvi duži radni listovi i zadaci nisu dolazili u obzir. Kraći su, iz tog razloga, bili primjereniji, jer su se lako mogli prepisati u bilježnice.

Prvih dana uzimala sam u obzir sve ono što su roditelji poručivali, prilagođavala sam se njihovim idejama i mišljenjima te odgovarala na sve prijedloge koje su imali. Dnevno sam dobivala oko tridesetak e-mailova. Ti prvi dani izvođenja nastave na daljinu bili su pomalo kaotični. Još uvijek čujem riječi svoje kolegice: »Ako ovo bude potrajalo, neće mi biti dobro!«. Nasmijala sam se na te riječi, ali i ja sam se jednako osjećala. Znala sam što me još sve čeka, ali nisam baš znala kako započeti. Ukratko, dan za danom sam se hvatala u koštac sa svime i tempo rada prilagođavala roditeljima.

Dnevni plan rada podijelila sam u dva dijela. U prvom dijelu odredila sam minimum kojeg učenici moraju obraditi i usvojiti. U drugom dijelu, kojeg sam nazvala Dodatne vježbe za znatiželjne, za svaki sam predmet pronašla zanimljive i korisne zadatke te sam na njih stavljala poseban naglasak. Uz zadatke, učenicima sam dala i rješenja kako bi sami mogli provjeriti svoj rad i dodatno ne opterećivati roditelje. Kod svoje sam djece odmah vidjela što im je bilo najteže. Bilo je zahtjevno pronalaziti upute date na nekoj od stranica, za svaki ih je predmet trebalo potražiti negdje drugdje, pronaći potreban link i slično. Mlađa djeca, blizanci (djevojčica i dječak), u prvoj su trijadi imali napisane zadatke i rada na računalu je bilo nešto manje. Bilo je teško raditi s njima, u čitanju su još uvijek početnici i duže tekstove još uvijek ne mogu pročitati. Trebalo je sjediti pokraj njih, sve im pročitati, objasniti te predstaviti na razumljiv način i tek onda su se mogli uhvatiti u koštac sa zadacima, naravno, uz dodatne razgovore, popravke i dopune. Starije djevojke, učenice treće trijade, naprosto su se izgubile u poplavi linkova i svega onoga što donosi rad pomoću računala. Pristupanje zadacima za šesti i sedmi razred u početku je još i dobro išlo, jer je bilo navedeno gdje ih treba tražiti, ali to se uskoro počelo komplicirati. Svaka je učiteljica radila onako kako je najbolje znala i dolazilo je do toga da su informacije pružane različitim kanalima (prvo pročitaj, zatim na nekom drugom mjestu riješi kviz, vrati se u internetsku učionicu i odgovori na pitanja, u bilježnicu zapiši bitne podatke, fotografiraj ih i pošalji itd.). Moje su se kćeri u toj poplavi informacija jednostavno izgubile. Pokušala sam im pomoći i slijediti upute, ali i meni se događalo da nisam bila dovoljno koncentrirana i da se nisam usredotočila na ono što je bitno. Događalo se i to da bi jedna od djevojaka nešto zaboravila i ne bi predala traženu zadaću. Učiteljice su se zaista trudile, neke čak i previše, slale su opsežno gradivo, što je, po mojem mišljenju, samo otežavalo stvari. Kćeri su provele puno vremena tražeći informacije na internetu. Tinejdžeri, naravno, vole sjediti ispred računala i biti na pametnim telefonima, ali tijekom održavanja nastave na daljinu provodili su još i više vremena pred ekranom nego inače i buljili u njega po čitav dan.

Moram spomenuti i iskustva sa video pozivima. Svakako su bili nužno potrebni, ali ponekad su djelovali kao prisilna i umjetno stvorena komunikacija. Mnoga djeca i tinejdžeri su ih iščekivali u strahu, u videopozivu s učiteljicom odgovarali su u svojevrsnom grču, bilo im je neprirodno i događalo im se da znanje, koje su samo minutu ranije imali, jednostavno iščezne kada pogledaju u ekran. Provjeravanje znanja i ocjenjivanje provodili su se, stoga, pod stresom i pomalo prisilno, pa se valja zapitati je li takva evaluacija objektivna. Budući da sam uvidjela kakve poteškoće video pozivi mogu prouzrokovati učenicima svih triju trijada, osobno ih nisam ocjenjivala na taj način. I moji učenici i ja željeli smo se što prije vratiti u školu i opet imati osobni kontakt, izravnu komunikaciju i poticajnu radnu atmosferu.

Pored pedagoškog rada i pomoći svojoj djeci, na daljinu sam podučavala svoj treći razred u prvoj trijadi, komunicirala s roditeljima, domom za izbjeglice, savjetodavnom službom i školskom upravom. Svatko je svoj posao radio najbolje što je mogao, ali budućnost tog našeg pothvata postajala je pomalo neizvjesna. S vremenom smo postali tjeskobni i umorni i brinuli smo se hoćemo li uspjeti održati razinu kvalitete učenja.

Kroz nekoliko tjedana uspjela sam si stvoriti neku rutinu s kojom sam bila zadovoljna, a i roditelji su se počeli prilagođavati. Neki od njih su se zadovoljili minimalnim ciljevima, a drugi su ispunjavali baš sve. Među njima je bilo i onih koji su mi svakodnevno slali sve zadaće, a neke mame i tate samo ono najnužnije. Imala sam razumijevanja za njihove potrebe, jer je i moja kućna situacija bila prilično zahtjevna i složena. Roditelji mojih učenika i učenica trudili su se, koliko god su mogli, da održavanje nastave tijekom epidemije koronavirusa čim manje pati.

3. Iskustva u domu za izbjeglice

Najviše problema imala sam u suradnji s domom za izbjeglice. Ove godine učim prijaznog i znatiželjnog dječaka iz Irana, koji je za vrijeme krize neko vrijeme bio smješten u izbjegličkom domu u Ljubljani, a kasnije opet u Logatcu. Pokušala sam doći do njega i poslati mu nastavne materijale. Socijalna radnica koja mu je bila dodijeljena isprva se uopće nije odazivala. Nakon nekog vremena, dobila sam odgovor da je premješten i da ga je preuzeo drugi socijalni radnik. U toj situaciji najviše me pogađao njezin stav, jer na moje poruke odgovarala je šturo ili uopće nije odgovarala, tako da mi je bilo prilično teško nešto postići. Do informacija o mom učeniku najviše su mi pomogle doći naša školska psihologinja Bojana Breznikar i pomoćnica ravnatelja Urša Špeh. Svakodnevno sam učenikovoj socijalnoj radnici slala sve upute, a zajedno s učiteljicom stručne pomoći, Matejom Mikluš, pokušavali smo ih čim bolje prilagoditi dječakovim potrebama, kako bi bar nešto s njim postigli i kako bi mogao napredovati u učenju. Njegov otac ne govori slovenski i takvom je djetetu naša pomoć najpotrebnija. Bila sam uzrujana jer nisam znala što proživljava i kako mu pomoći. Najviše me je pogodilo kad sam jednog dana socijalnu radnicu upitala kako je moj učenik... na što mi je ona napisala kako bi bilo najlakše da svakodnevno dolazim k njemu i direktno ga podučavam. Pretpostavljam da je ta socijalna radnica bila u nekoj stisci, ali me njezin ravnodušan i nepromišljen odgovor svejedno rastužio. Čemu takav odnos? Je li to prouzrokovala kriza? Nisam joj odgovorila već sam se potrudila olakšati joj posao, a svojega učenika, koji se je našao daleko od kuće i u teškoj životnoj situaciji, čim bolje podučavati. Treba imati na umu da je učenik sada unutar dva sustava, koji možda ne surađuju dovoljno dobro. Na jednoj strani su nastava i obrazovanje, a na drugoj socijalna skrb, odnosno zaštita.

4. Nova iskustva i spoznaje

Shvatila sam kako moji učenici vole sve predmete i kako ne smijem stavljati poseban naglasak samo na neke od njih. Učenik koji ima poteškoće s čitanjem napisao mi je da je uživao u crtanju 3D stepenica; tiha učenica voljela je slijediti upute o tome kako nacrtati životinju; jedan je učenik čitao klasične slovenske pjesnike i recitirao pjesmu Ivana Minattija »Nekoga moraš imeti rad«; druga je učenica rado plesala narodne plesove... Ukratko, voljeli su stvarati i bili su svestrani. Osjećali su se, možda, čak i bolje nego na redovnoj nastavi, jer svatko je među tim dodatnim vježbama mogao pronaći i stvarati ono što želi i u čemu uživa. Bilo je lijepo čitati poruke roditelja o

tome kako njihova djeca s radošću rješavaju križaljku ili rebus. Ponekad se njihova aktivnost nije u potpunosti podudarala s dnevnim planom rada, ali to mi nije bilo pretjerano važno. Bila bih zadovoljna kada bih vidjela kako rado rješavaju dodijeljene zadatke i pri tome upotrebljavaju vlastitu maštu. Pokušavala sam ih dovesti na razinu na kojoj se oni ne bi striktno držali mojih uputa, jer one su tu samo da ih navode, već bi i pokušali razviti nešto novo, originalno i maštovito. Samo se na taj način može vidjeti što se skriva u učenicima i učenicama. Prečesto ih pokušavamo strpati u nekakav okvir, za kojeg mislimo da je ispravan i »siguran«, ali to ne bi trebalo raditi. Učenici sami nađu svoj okvir i treba im dopustiti da to ostvare. Tek tada mogu zapravo nešto stvoriti i pronaći kreativna rješenja.

Tjedni su prolazili, a moj se je umor ili malo smanjio ili sam se pomalo već navikla na sve svoje obveze. Svakog jutra sam znala da me čeka cjelodnevni posao, od jutra do mrklog mraka. Trčala sam od jednog do drugog računala, od stola sa mojim prvašićima do perilice rublja i posuđa, od štednjaka do čišćenja i pospremanja doma... Srećom, uz mene je bio moj partner, moj muž Primož, koji je bio sudionik i suradnik u svim zadacima. Ne mogu ni zamisliti kako bih sve to uspjela kada bih bila samohrana majka. Sav bi teret bio samo na mojim ramenima i u svemu bih bila sama. Divim se ljudima koji to mogu.

Došao je i dan kada sam morala odvojiti vrijeme samo za sebe. Osjećala sam kako se moram smiriti i kako mi je to stvarno potrebno. Sada, kad gledam unazad, žao mi je što si odmor i opuštanje nisam priuštila još pokoji put, ali tada mi se činilo da me čeka još puno posla. Došli su i prvomajski praznici i prodisala sam punim plućima. Tada sam, po prvi puta, mirno spavala cijelu noć i probudila se odmorna.

Uskoro se pročulo da će se nastava vratiti u školu i taj zadnji tjedan je prošao vrlo brzo. Plan rada sam već imala, roditelji su znali što i kako i nastava je ubrzo potekla mirno i bez većih problema.

Tijekom cijelog tog razdoblja bila sam izrazito zahvalna svojoj ravnateljici, Karmen Cunder, koja me podržavala i nije me dodatno opterećivala. Imala sam osjećaj da je shvaćala u kakvoj smo se stisci našli. Imala je povjerenja u nas, jer je znala da će svatko od nas svoj posao napraviti kako treba. I zaista jesmo. S vremena na vrijeme nas je usmjeravala, bez da nas je na išta prisiljavala, već nas je svojim sugestijama vodila kroz ovo lijepo, ali naporno putovanje.

Na tom sam putu puno toga naučila. Vjerojatno ću ta iskustva cijeli život nositi u sebi, iako toga možda neću biti svjesna. Sada, kad je to iza mene, mogu reći kako bih bez problema i na takav način mogla podučavati, ali naravno, nedostajao bi mi taj osobni kontakt s učenicima i učenicama. Nedostajale bi mi radoznale glavice sa znatiželjnim pitanjima i dosjetkama, ali zahvalna sam i na vremenu kojeg sam provela sa svojim ukućanima, jer ova mi je jedinstvena situacija omogućila da s njima provodim po cijele dane.

5. Opći, širi teorijski okvir i osnove

Iz teorijske perspektive, svaka nastava ima svoju svrhu, a to je stjecanje i usvajanje znanja, razvijanje sposobnosti učenika te njihove osobnosti, a što se općenito opisuju kao razvoj, odgoj i obrazovanje, u svojoj knjizi Pouk (2009.) navodi slovenski pedagog i didaktičar, prof. dr. Martin Kramar.

Funkcije nastave se konkretiziraju i ostvaruju sa zadacima kao konkretnim aktivnostima i svrhom postizanja konkretnih ciljeva. Teoretičar smatra kako je proces opsežan i složen. Možemo dodati i kako je nastava na daljinu još složenija i zahtjevnija. Problematiku nastave na daljinu možemo pronaći u poglavlju pod naslovom Multimedijски didaktični sistem, u već spomenutoj knjizi Pouk. Kako autor, prof. dr. Martin Kramar, navodi, ovaj didaktički sustav nastave karakterizira uporaba različitih didaktičkih medija i sredstava informacijsko-komunikacijske tehnologije u školama i javnim sustavima. Piše: »To su samo vanjska obilježja tog didaktičnog sustava. Ključno je, pak, tome prilagoditi osnovne sastavnice nastave, sadržaj i ciljeve, te načine didaktičnog rada učitelja i učenika. Oboje su strukturirani prema određenim tematskim cjelinama (didaktički skupovi) koje su najprije podijeljene na didaktičke jedinice, a koje su oblikovane tako da ih učenik ili učenici mogu sami savladati i na taj način stjecati znanje. Sve je povezano s upotrebom različitih medija i medijskih sustava, koji omogućavaju interaktivnu komunikaciju s učenicima. Mediji podupiru nastavu kao izvori, kao nositelji nastavnog materijala, prijenosni sustavi, kao »pomagala, alat« pri savladavanju gradiva i provjeravanju postignuća. U uređenom sustavu, oni tvore svojevrsno »pametno okruženje«, koje omogućava učenje bez neposrednog učiteljevog podučavanja. Iz tog je razloga ovaj didaktički sustav nastave pogodan za obrazovanje na daljinu, koje je razvijano na izvanrednim studijima, u naprednom obrazovanju i obrazovanju starijih. Učenicima, naime, omogućava da vlastito obrazovanje prilagode svojim uvjetima.« Prof. dr. Kramar je mišljenja da se učenici već upoznaju s upotrebom različitih medija, a posebno računala, tijekom redovne nastave u osnovnom obrazovanju. Tijekom školske nastave učenici bi se, također, trebali koristiti tim alatima i u individualnom radu – pretraživanju, otkrivanju, oblikovanju i stjecanju znanja, a ne samo posredno kroz učiteljevu upotrebu radi prenošenja sadržaja. To se posebno odnosi na računalo, koje učenicima omogućuje pristup različitim bazama podataka, korištenje različitih sustava i stvaranje virtualne stvarnosti. Komunikacija putem elektroničkih medija važna je podrška nastavi i, istodobno, njena dopuna koja povećava mogućnosti individualizacije, razvoja samostalnog rada učenika, pojednostavljuje nastavu, poboljšava njenu učinkovitost i kvalitetu postignuća. Danas je dostupno nekoliko sustava e-obrazovanja koji su zamišljeni kao podrška u provedbi školske nastave, a posebice nastava na daljinu, gdje polaznici rade sami, bez izravnog kontakta s učiteljima. Gradivo se može strukturirati prema didaktičkim skupovima, programirati ili samo djelomično programirati. Pri učenju na daljinu potrebna je i stručna pomoć kolega koji su stručnjaci za računalno programiranje.

Ključno je precizno isplanirati nastavu na daljinu, i to u skupove koji predstavljaju problemske, sadržajne i operativno-metodološke te k cilju orijentirane cjeline. S planiranjem i pripremom učenja na daljinu trebat će se još puno i detaljno baviti, jer prognoze glede koronavirusa nisu previše optimistične.

6. Zaključak

Osobni kontakt s djecom u prvoj je trijadi izuzetno važan, jer učiteljica (ili učitelj) podučava svom svojom osobnošću, a učenice i učenici doživljavaju povezanost i mogu se izravno odazvati. Djeca slušaju učiteljičin glas, gledaju njezine kretnje, prate njezinu dinamiku i percipiraju njezino raspoloženje. Pedagoška povezanost je neposredna. Tehnička pomagala, potrebna za izvođenje nastave na daljinu, oduzimaju puno dinamičnosti toj nastavi. Naravno, nije stvar u traženju nedostataka ovog oblika nastave, jer je u vrijeme proglašene epidemije koronavirusa to bio pravi i prikladan izbor te skoro jedina mogućnost koja je osiguravala neprekinuto poučavanje djece. Naši se naponi mogu usmjeriti na pronalaženje novih rješenja, originalnih tehnoloških postupaka i poboljšanje postojećih. Možda bismo mogli razmišljati o mogućnosti da se i u budućnosti nastava ponekad odvija na daljinu, naravno, ne u vrijeme kada su roditelji na poslu, a djeca prve trijade premala da bi bila sama kod kuće, nego poneki dan tijekom praznika. Djeci bi diverzificirali slobodno vrijeme nekom bajkom, poučnim sadržajem ili ih potaknuli na promatranje i očuvanje prirode. Poseban problem, pred kojim ne smijemo zatvarati oči, je sve veći broj zaraženih i moglo bi se dogoditi da najesen ponovno krenemo sa nastavom na daljinu. Čeka nas još mnogo posla i traženja novih rješenja.

7. Literatura

[1.]Kramar, M. (2009). *Pouk*. Nova Gorica: Educa, Melior.